

Мамчур Л. Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання української мови / Л.І.Мамчур // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи» (25–26 жовтня 2018 р.) [Електронний ресурс] / За заг. ред. І. В. Гайдаєнко; упор. Т. Г. Окуневич – 2018. – 249 с. - С.112-115

Мамчур Лідія Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання української мови

Сучасні умови загальноосвітньої школи дають підстави визначити основний напрям у навчанні мови – *компетентнісний*, що передбачає набуття учнями необхідних ключових, предметних (у даному випадку комунікативних) компетентностей. Нині, як уважають дослідники (І. Агапов, М. Вашуленко, Л. Гойфман, І. Зимня, А. Маркова, М. Пентилюк, Л. Петровська, М. Скаткін, Р. Уайт, А. Хуторський), підготовка особистості до життєвої діяльності повинна здійснюватися на новій концептуальній основі – у межах компетентнісного підходу. Вперше «компетентнісна» тема як відповідь на конкретне замовлення професійної сфери стала розроблятися в Англії у 50–60-і роки минулого століття. Якщо освіта, починаючи з Я. Коменського, оперує такими одиницями, як знання, уміння і навички, то сучасні педагогічні умови диктують володіння компетентностями. Необхідно зазначити, що компетентнісний підхід не заперечує, але змінює роль знань, робить акцент на тому, що знання повинні підпорядковуватися вмінням і навичкам. Девід Мак Клеланд стверджує, що для пророкування успішної життєвої діяльності особистості у навчанні повинен стати саме компетентнісний підхід [7]. Таким чином, питання полягає в тому, як перенести, «транспортувати» знання, уміння та навички в компетентності. Компетентнісний підхід покликаний привести мовну освіту

загальноосвітньої школи у відповідність із потребами сучасного суспільства та відповідно до вимог мовної освіти XXI століттям [6].

Проблема компетентнісного підходу до формування мовної особистості особливо цікавить сучасних лінгводидактів (А.Богущ, М.Вашуленко, О.Горошкіна, С.Караман, І.Кучеренко, О.Кучерук, Л.Мамчур, С.Омельчук, М.Пентелюк, О.Семенов, Т.Симоненко та ін.). Компетентнісний підхід до навчання української мови, на думку більшості вчених, є одним із важливих поряд із особистісно орієнтованим, когнітивно-комунікативним, функційно-стилістичним та ін. Ці підходи повинні реалізовуватися у процесі оволодіння українською мовою як рідною, так і державною. Саме в школі закладаються основи й розгортається процес формування мовної особистості – людини, яка не тільки знає українську мову, але й постійно використовує її в повсякденному спілкуванні, а головне – любить, шанує і дбає про її збагачення й розвиток, престиж, функціонування в усному і писемному спілкуванні.

Формування комунікативної компетентності справді є нагальною потребою сучасної мовної освіти, а компетентнісний підхід до навчання української мови, на думку М. Пентилюк, є одним із актуальних [3, с. 50]. Розвиток комунікативно компетентної мовної особистості, мобільної, інтелектуально розвиненої, творчої, креативної, є перспективним напрямом сучасної освіти. Особливо важливим у цьому є переорієнтування в навчанні мови на реалізацію компетентнісного підходу, що становить основу завдань мовної освіти в Україні й передбачає використання вчителем принципів гуманізації та демократизації, методологічне переосмислення процесу навчання рідної мови, надання пріоритету формуванню комунікативної компетентності учнів. Сьогодні знати всі граматичні, орфографічні й пунктуаційні правила та винятки з них, уміти грамотно говорити і писати ще не означає досконало володіти мовою. Сучасний випускник школи має вміло і легко використовувати відповідно до потреб комунікації мовні засоби, орієнтуватися в мовленнєвому процесі, не відчуючи дискомфорту.

Це доводить, що нині компетентнісна модель навчання набуває суспільної значущості, а тому потребує глибокого осмислення і визначення стратегічних завдань, впровадження її у практику навчання рідної мови в школі. Компетентнісний підхід, стверджує М. Фіцула, загалом передбачає «мотиваційну, рефлексивну, когнітивну, операційно-технологічну та інші складники результатів навчання, що відбивають прирощення не лише знань, умінь і навичок, а й досвіду емоційно-ціннісного ставлення [5, с. 124]». Розвиваючи ідею компетентісного підходу до навчання рідної мови, сучасні вчені-методисти визначають його роль у навчально-виховному процесі – спрямувати діяльність учителя на формування комунікативно компетентної особистості. Відповідно до чинних державних документів, головна мета мовної освіти спрямована забезпечити розвиток мовної, мовленнєвої, комунікативної, соціокультурної, діяльнісної компетентності, що є структурними складниками комунікативної компетентності особистості. Формування такої особистості здійснюється за умов якісної реалізації компетентісного підходу.

На нашу думку, компетентнісний підхід до навчання української мови необхідно пов'язати з комунікативно-діяльнісним підходом, адже учень може виявити власну комунікативну компетентність тільки у мовленнєвій діяльності серед членів суспільного середовища. Посилення комунікативно-діяльнісного підходу є одним із стратегічних напрямлень у розвитку сучасного шкільного курсу української мови початку ХХІ ст., що знайшло відображення в нормативних документах останніх років і визначає головні тенденції навчання. Школа має готувати учнів до успішної діяльності в соціумі, готовності самонавчатися впродовж життя, виявляти оригінальність мислення, вільно, комунікативно доцільно виражати власну громадянську позицію, творчо й нестандартно розв'язувати життєві ситуації. Досягти цього неможливо без формування комунікативної компетентності учнів загальноосвітньої школи, розвитку їх комунікативної здатності. Одним із важливих завдань шкільного навчання мови є «вдосконалення і формування

вмінь і навичок спілкування, вільного вираження думок і почуттів у різних сферах суспільного життя; оволодіння культурою мовлення [1, с. 58]».

Зазначене актуалізує компетентнісний підхід до навчання української мови, оскільки вміння спілкуватися державною мовою є одним із засобів розвитку та вдосконалення комунікативної компетентності й самореалізації учнів у майбутній професійній діяльності. Однією з важливих умов здійснення компетентнісного аспекту у вивченні української мови є ознайомлення учнів із поняттями текст, контекст, мовленнєва діяльність, її види, сфера спілкування, комунікативна ситуація тощо. Ці поняття становлять зміст комунікативної компетенції, який у сучасній школі розглядається на основі саме компетентнісного підходу до навчання мови. У свою чергу компетентнісний підхід потребує системного формування комплексу мовних, мовленнєвих, комунікативних умінь та навичок учнів, пов'язаних із аудіюванням, розумінням, запам'ятовуванням і продукуванням текстів. Найчастіше компетентнісний аспект здійснюється впродовж вивчення всього шкільного курсу рідної мови за рахунок комбінованих вправ і завдань – мовних, мовленнєвих, комунікативних, стилістичних, проблемних, інноваційних та ін.

Компетентнісний підхід є у методиці навчання української мови необхідним, це «своєрідний орієнтир, який спрямовує професійну діяльність учителя на виконання головної мети мовної освіти – виховання мовної особистості, яка володіє системою знань, умінь і навичок, що забезпечать її високий рівень спілкування в різних життєвих ситуаціях [4, с. 5]». З опорою на це слушно вважати, що ідея вивчення мови на основі означеного підходу виражається у формуванні комунікативної компетентності школярів, що базується на комплексному поєднанні знань, умінь і навичок різного характеру – мовного, мовленнєвого, комунікативного, соціокультурного, прагматичного та ін.

У зміст навчання української мови на основі компетентнісного підходу мають бути включені знання, необхідні для формування умінь і навичок, водночас акцент слід робити на застосуванні знань і умінь у різних життєвих

ситуаціях. У зв'язку з цим стає очевидним, що компетентнісний підхід у процесі навчання учнів основної школи має переваги, адже дає змогу:

- ❖ узгоджувати загальну мету навчання мови з власними цілями учнів, ураховуючи їх вікові особливості, реалії життя суспільства;
- ❖ підготувати учнів до свідомого і відповідального навчання, досягнення успіху у виборі майбутньої професійної діяльності;
- ❖ дає можливість вивчати мову на діяльнісно-практичному змісті, використовувати одержані знання і вміння у життєвих ситуаціях;
- ❖ підвищити ступінь мотивації навчання за рахунок усвідомлення його користі для сьогоденного і майбутнього життя;
- ❖ виробити вміння до комунікації з іншими людьми, визначаючи мету спілкування, враховуючи комунікативну ситуацію;
- ❖ сформувати комунікативно-компетентнісну особистість, готову до будь-яких форм соціальної комунікативної взаємодії.

Отже, концептуальні положення про сутність і важливість компетентнісного підходу до навчання української мови передбачають оновлення сучасної лінгвометодичної науки, зумовлюють спрямування навчального процесу на формування й розвиток комунікативної компетентності особистості, її національних і загальнолюдських цінностей, орієнтування в нинішніх реаліях та перспективах соціокультурної динаміки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція мовної освіти 12-річної школи // Дивослово. – 2002. – № 8. – С. 58–62.
2. Мамчур Л. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія / Л. І. Мамчур. – Умань: Видавець «Сочінський», 2012. – 448 с.
3. Пентилюк, М. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей / М. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2012. – 256 с.
4. Пентилюк, М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті / М. Пентилюк // Українська мова і література в школі. – 2010. – № 2. – С. 2 – 5.

5. Фіцула, М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула. – Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2008. – 232 с.

6. Хуторской, А. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58 – 64.

1. McClelland, D. C. (1998). Identifying competencies with behavioral-event interviews. *Psychological Science*, 9, p. 331 – 339.